הַמַּאֲמָר
הַשְּׁבוּעִי

וישמע יתרו

תולדות יעקב יוסף

שבוע פרשת יתרו

צוות המאמר השבועי:

חברי המערכת: מנחם מענדל רוזנצויג, אחיה מרקוביץ׳ ואביעד בר לוי.

כותבים: אשחר שפירא, אליוסף גל, יוסף ברוך שטקל ושהם כרמי.

הגהה ועריכה לשונית: ישראל מאיר אופן, לוי יצחק וינגורט, הלל הנדלר ועפר בן יעקב.

עיצוב ועימוד: איתמר סלע ואליה חי אופן.

הו״ל: שילה קליין ואהרן רוזנצויג.

הפקה: שלם נחמן הראל.

בע"ה

שבוע טוב לכולם!

אם נחלק את ימי השובבי"ם הקדושים למהלך שלם של **הכנעה**-**הבדלה**-**המתקה** בתיקון הברית, יצא לנו שהשבוע מתחילים השבועיים של ההמתקה, השלב ש**בשבילו יצאנו** לכל התהליך.

בהשגחה פרטית **מופלאה**, לומדים השבוע מאמר מדהים של תלמיד הבעש"ט הקדוש- בעל ה"תולדות יעקב יוסף" ש**ממתיק את** כל **עבודת השמירה** מערבוב עם העולם (שמעלים ממנו את ה') - שמירת הברית.

במאמר נראה איך המצב הנפשי המתוקן של יהודי לפני החטא הוא מצב שבו גם **דרך המותרות** של העולם הזה **מגלים את ה'** ובעצם "קדש עצמך (הפרש את עצמך) במותר לך(שתשתמש בו כמה שפחות)" זה שלב בדרך ל"קדש עצמך (גלה את הקדושה שבך) במותר לך (דרך המשיכה אל המותרות)".

נקודה **מאד מיוחדת** ששייכת בפרט לעבודת ארץ ישראל!

בהצלחה!

חברי המערכת

וישמע יתרו
תולדות יעקב יוסף

מבואר

"מה שמועה שמע ובא?"

וישמע יתרו (יח, א), מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י זבחים קטז, א). והוא תמוה, למה פרט אלו ב' דווקא מכל הנסים. ועוד מה יש יחוס לביאתו על ידי ב' דברים אלו דווקא. ועוד וכי התורה שנקרא תורת ה' תמימה הוא ספורי דברים, מה דהוי הוי.

רש"י מבאר על פי חז"ל את הפסוק הראשון של הפרשה: "וישמע יתרו" - שהשמועה שגרמה ליתרו לבוא אל משה רבנו ועם ישראל, היא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

דבר זה מעורר אותנו להתבונן וממילא לשאול: למה תיארו ופירטו לנו דווקא את הניסים האלו מתוך הניסים הרבים שה' עשה אתנו ביציאת מצרים וכו'? דבר נוסף שאנו צריכים להבין הוא הנפקא־מינה בכך שיתרו בא מהשמיעה של הדברים האלו דווקא; ובנוסף לכך - ואולי במיוחד ובעיקר - אנו צריכים להבין למה התורה בחרה בכלל לספר לנו את כל העניין הזה. הרי אנו יודעים שהתורה היא לא סתם סיפורים ח"ו, וכל דבר בתורה הוא מדוקדק ומכוון ומורה על עניינים נעלים ואלוקיים, וביחד עם זאת כל עניין בתורה נוגע ושייך לכל אחד מאתנו ולכל פרט בחיים שלנו[1].

[1] ועיין על כך באריכות במאמר השבועי לפרשת וירא, ד"ה ואשה אחת תשכ"ה, בשם הרה"צ ר' הלל מפאריטש.

ונראה־לי, שהוא רמז מוסר לכל אדם ובכל זמן. דנודע שהאדם מורכב מחומר וצורה, שהיא הנשמה והגוף. והנה הנשמה תתלהב תמיד לידבק בקונה, רק סיבב החומר מפסיק הדביקות, ומתאווה גם לחומריים משגל ואכילה, שהיא גם כן צורך גבוה, לברר ניצוצין וכיוצא בזה, כי אם לזמנים ידועים יכול לגבור הצורה על החומר לידבק בו יתברך, בסוד והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), ונקרא קטנות וגדלות, וכמו ששמעתי ממורי בזה, סוד הצימצום שהוא מניה וביה, וסוד ג' רישין (זח"ג רפח.), ודברי פי חכם חן. ולפעמים מחמת עבירת האדם שנעשה מסך מבדיל בינו לבין קונו נוסף על הפסק המחיצה שמצד החומר, ונתגבר החומר על הצורה לבקש מותרות יתר על המדה ומשקל, שראוי לאדם להתקדש במותר לך, כמו שנאמר (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו כי קדוש אני, ודרשו חז"ל (יבמות כ, א) קדש עצמך במותר לך, ולמנוע מן היתרון שזהו נקרא יתרו.

אלא ברור וודאי שיש בכך עניין פנימי ו'מוסר', שכל אחד מאתנו יכול ללמוד ממנו לכל זמן ועת.

מה שיוצר ומהווה את המציאות של 'אדם', הוא השילוב והחיבור המיוחד של ה'צורה' - הנשמה האלוקית - ו'החומר' - הגוף הגשמי - בצורה פלאית בדבר אחד; הנשמה מטבעה רוצה ומשתוקקת לעלות למעלה לשורשה ומקורה האלוקי - ה', אלא ש'החומר' גם הוא אומר את דברו... והוא מושך כלפי מטה - לחומריות וגשמיות של ענייני העולם הזה.

בדרך כלל, אנו רגילים לחשוב שעצם המשיכה הזאת לתוך העולם הזה על שלל פרטיו, תאוותיו וצורכינו הגשמיים שבו, היא 'בעיה' ודבר שצריך 'להיפטר' ממנו ו'להפחית' את משיכתנו אליו ואת השפעתו עלינו. מה שאנו קצת שוכחים הוא שה' הוא זה שהחליט לקחת את נשמתנו - "מכסא כבוד חוצבה, לגור בארץ ערבה"[2] - ומשכך ברור שיש סיבה עמוקה להצטרכות שלנו לחומר על שלל גווניו, והיא: לגלות בתוך החומר - בכל הדברים שאנו נצרכים אליהם - את החיות הפנימית המיוחדת שמחייה כל דבר גשמי ויוצרת את המהות הייחודית שלו (ולכן היא נקראת 'צורה'). בלשון האר"י הקדוש והחסידות נקראת העבודה המיוחדת הזאת 'בירור והעלאת ניצוצות' - גילוי הניצוץ האלוקי שחבוי בתוך כל דבר.

[2] ע"פ הפיוט "אודה לא־ל".

מורנו הבעש"ט לקח את הרעיון הזה וגילה בו קומה נוספת: שורש בריאת העולמות כולם - שעניינם הוא היותם 'ישות' ומציאות - התאפשר על ידי שה' 'צמצם' את עצמו, ובכך כביכול 'נתן מקום' להתהוות של 'יש', ובהמשך סדר ההשתלשלות - בעולם שלנו - גם 'חומר' וגשמיות גמורה. ובעצם, אם נרחיב את ההתבוננות ונלך באותו כיוון חשיבה, יצא לנו שכל המטרה שבשבילה ה' ברא את ה'חומר' והגשמיות כולה היא כדי שאנחנו - ישראל - נגלה את הניצוץ החבוי בה ונעלה אותה לשורשה האמיתי - ה'. ומכך אפשר להבין שזהו גופא מהות ה'צמצום'[3]: ה' 'הכניס' וצמצם כביכול את עצמו לתוך ה'יש' על מנת שאנחנו - שכאמור, בסיס מציאותנו הוא ה'חיבור' המופלא בין הנשמה האלוקית לגוף החומרי - נגלה אותו ב'יש' ונייחד אותו עם ה'אין' העליון ונעלה אותו לשם.

עד כאן בעניינים קצת גבוהים ומופשטים, ועכשיו בחזרה אלינו: לכאורה על פי מה שראינו עד עכשיו, אם אנחנו מרגישים משיכה ורצון למשהו גשמי, זה נובע מהרצון של ה' שנעלה ו'נברר' את אותו דבר, וממילא בפשטות אפשר ואף צריך 'ללכת אחרי תאוות ליבנו'; אלא שכאן מגיע ה'קוץ'...

בכל עבירה שח"ו אנו עושים או עשינו[4], גרמנו לעצמנו להשתקע בגשמיות וקלקלנו לעצמנו את ה'חוש' הטבעי האלוקי שבנו, מלבד 'המסך המבדיל' הנוצר בינינו לבין ה' בעצם עשיית העבירה; ובגלל זה אנו נמשכים לחומריות ב'צורה מוגברת' וכן ל'מותרות' שאין לנו באמת צורך בהם - בטח לא ברוחניות... - ולכן נדרש מכל אחד מאתנו 'לקדש את עצמו במותר לו', בדברים שהם 'מותרות' ולא נצרכים לו.

וזה הביאור הפנימי והחסידי לשמו של חותן משה - 'יתרו' מלשון 'יתרון' ותוספת על הנצרך.

קריעת ים סוף ומלחמת עמלק

> והנה להסיר ב' מונעים הנזכרים־לעיל הוא, א' קריעות ים סוף, וב' מלחמת עמלק - ויחלוש יהושע וגו' (שמות יז, יג). והוא, דכתב בספר עללות אפרים דף ל"ג (מאמר קיז) ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן (שמות מ, לה), דהיינו ששכן על משה עב וחשכת חומרו, שהי' חומרו מסך מבדיל בינו לבין אור שכלו, עד ויקרא אל משה שעשה לו דרך ומסלול לבוא

---

[3] ועיין בספר דגל מחנה אפרים פר' ואתחנן - שכתב שם את דברי הבעש"ט שהובאו פה בקיצור נרחב במלואם ושלמותם, וכן ביאר שם את עניין ה'ג' רישין' שהובאו פה בקיצור - שבמילה 'ישראל' שלוש האותיות ר', א' ול' רומזות לשלוש הספירות חכמה, בינה, דעת, ובעצם לנשמה ו'האין' האלוקי; והאותיות י' וש' הן ה'יש' של העולם - ומכך אפשר להבין שישראל הם קיום העולם ובשבילם נברא העולם. עיין שם באריכות ויאירו עיניך ותן לחכם ויחכם עוד.

[4] וכמובן בכללות בכל העולם, חטא אדם הראשון גרם למשיכה גדולה יותר מהנצרך לגשמיות; וכן כביכול גרם לרצון והתאווה לרע והגשמיות 'להיכנס' לתוכנו, ולא רק להיות 'מבחוץ' אלינו כמו שהתגלמה בדמות הנחש שפיתה את אדם וחווה מבחוץ, ודוק.

בסוד ה'. כמו כן בים סוף קרע להם ים החכמה ועשה להם דרך ומסלול, ונפתחו להם צינורות החכמה וכו' עד שנקרעו כל מימות שבעולם (מכילתא בשלח), כל ז' חכמות וכו', יעויין־שם.

הדרך להסיר את ה'מחיצה' בינינו לה' שנגרמה על ידי העבירה, וכן את ה'מניעה' וההתגשמות שלנו בתוך החומר - היא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. וכדלהלן:

בספר "עוללות אפרים"[5] מבוארת המשמעות הפנימית של הפסוק "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן" כך: משה רבנו רצה להיכנס לאוהל מועד, שרומז לאור המקיף והסובב אותנו דהיינו ה'אין' האלוקי, ולא יכל, "מפאת ששכן עליו" - על משה רבנו - העב והענן, שמורה על 'עביות' החומר, שמנעה ממנו להיכנס ולבוא אל אוהל מועד, האלוקות; מצב זה נמשך עד שה' קרא למשה - כמו שמבואר בתחילת ספר ויקרא[6], "ויקרא אל משה" - וגילה לו דרך איך לבוא בסוד ה'.

באופן דומה - ממשיך לבאר ה"עוללות אפרים" - זהו גם מה שקרה בקריעת ים סוף: אחרי שהיינו במ"ט שערי טומאה במצרים והיינו שקועים בגשמיות ובעביות החומר, ה' קרע לנו את הים ועשה לנו 'דרכים' בתוך הים שנוכל ללכת בהן "ביבשה". כלומר: ה' פתח ונתן לנו 'דרך' בה אנו יכולים לצאת מההתגשמות שלנו, ולגלות את ה' שוב בתוך ענייני העולם. הדרך אותה ה' פתח לנו ועל ידה אנו יכולים לצאת מהגשמיות, היא 'צינורות החכמה' של התורה הקדושה אותה ה' נתן לנו, שעניינה הוא הגילוי של רצון ה' בכל ענייני העולם, ועל ידי העסק והלימוד בה, אנו נוכל לחזור לראות את ה' בתוך כל הדברים בעולם - ובכללם בשבע חכמות החול - ב'ניצוץ' האלוקי הקיים בהם ומחייה אותם.

והנה על ידי אור החכמה תוכל הנשמה לידבק בקונה, אחר שנעשה דרך ומסלול האמור, אך כאשר חנו ברפידים (שמות יז, א) שריפו ידים מדברי תורה (עיין סנהדרין קו, א), אז ויבא עמלק (שם יז, ח) שהוא היצר הרע, כמו־שכתב האלשיך (שמות יז, יד) טעם מלחמה מדור דור, שהוא היצר הרע שהוא הכרחי מצד הבחירה כמו היצר טוב יעויין־שם. ונסתם הדרך ומסלול הנזכר־לעיל, וכאשר יחלוש יהושע את עמלק חזר ונכנע החומר אל הצורה. ובזה יובן, וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וקל־להבין.

---

[5] לרבי שלמה אפרים מלונטשיץ, בעל ה"כלי יקר".

[6] שבא מיד לאחר סוף ספר שמות - שם מופיע הפסוק והתיאור דלעיל ש"ולא יכול וכו'".

כאמור, מכוח התורה הקדושה שמבררת ומגלה את רצון ה' בתוך דברי העולם הזה, הנשמה מקבלת 'הארה' וכוח 'להתגבר' על 'החומר' שמושך אותנו למטה, ו'לאזן את המשוואה' כך שהחומר לא ימשוך אותנו למטה יותר מהנצרך.

אלא שאחר קריעת ים סוף, עם ישראל חנה ברפידים. חז"ל דורשים את משמעות הלשון "רפידים", ודורשים: "שרפו ידיהם מדברי תורה". וכשאנחנו 'רפים' ומתחלשים ח"ו מלימוד התורה, אז ממילא חסר לנו הכוח והיכולת לראות ולחיות את ה' בתוך העניינים החומריים שאנו עוסקים בהם ומתאווים אליהם, והחומר חוזר לתפוס אצלנו יותר מקום ומושך אותנו שוב למטה - שהרי בטבע (ובמיוחד לאחר שחטאנו, כאמור לעיל) אנו נמשכים ושייכים מצד עצם קיומנו לגשמיות, אלא שהתורה 'מאזנת' אותנו ומזכירה לנו את התכלית בכך; אבל כשחסרה לנו התורה, אנו כביכול חוזרים ל'טבעיות' הרגילה שלנו בתוך העולם.

ולכן אחרי שעם ישראל חנה ברפידים, מיד "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל": הגיע אלינו יצר־הרע, עמלק, ונלחם אתנו. אבל גם כעת, 'לא אבדה תקוותנו': משה רבנו שלח את יהושע בן נון להילחם ו'לחלוש' ("ויחלש יהושע") את עמלק, ובכך נתן לנו לדורות עולם ("מִדֹּר דֹּר") את היכולת ו'הפתח' להילחם בעמלק, יצר־הרע, ובאופן כללי החזיר את המצב לקדמותו, ש'הצורה' תגבר על ה'חומר'.

על פי זה מובן מדוע דווקא שמיעת שני הדברים הללו - קריעת ים סוף ומלחמת עמלק - גרמה ליתרו לבוא. שהרי "יתרו", כאמור, הוא מלשון 'יתרון' ותוספת - מצב שבו החומר והגשמיות מושכים את האדם מעבר לנצרך. הדרך להתמודד עם זה היא באמצעות קריעת ים סוף, הרומזת ל'צינורות החכמה' של התורה שמגלים את רצון ה' בתוך הגשמיות; ובאמצעות מלחמת עמלק, שהיא המלחמה להחלשת המשיכה לחומר "פנים אל פנים". כשראה יתרו את הניסים הללו, הוא הבין שהיכולת שלו להיתקן ולהתברר נמצאת אצל עם ישראל.

בין ישראל למצרים

> ועל פי זה נבאר מכות חשך למצרים, ולישראל אור (שמות י, כב־כג). גם להבין מה זה שאמר (שמות יא, ז) לכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. מהיכי תיתי שיחרוץ. ונראה לי כי חשכת חומר היה מסך מבדיל בינו לבין אור שכלו, וזהו גלות מצרים ממש, שהיה חשך אפלה שלשת ימים, לכל ג' סוגי המין, כמו־שכתוב בזוהר וירא (קכ.) ויהי ביום השלישי (בראשית כב, ד), זה יעקב, שהוא ימין ושמאל ואמצע, ולא ראו איש את אחיו, שמצד מסך חשך ואפלה לא ראו והשגיחו איש את אחיו, היפך מה שצריך לראות את אחיו מצד ערבות ולהוכיחו, ולכך לא קמו איש מתחתיו לעלות ממדריגה למדריגה, כי דרך כסיל ישר בעיניו,

> וחכמים בעיניהם, מה שאין כן לכל אשר בשם ישראל יכונה היה אור במושבותם, גם שלא יוכל לעלות ממדריגה למדריגה והוא יושב במדריגה אחת, מכל מקום אור לו, שיודע ורואה נגעי עצמו וחסרונו ומצפה לישועה, והוא תועלת גדול לעצמו כנודע, היפך מי שאינו מכיר את עצמו, כמו שצוה חכם אחד לבנו שלא ידבק לאדם כי אם מי שמכיר ערך עצמו, יעויין־שם.

על פי העניין הקודם, ניתן להבין גם את המהות הפנימית של מכת חושך - שבה "לכל בני ישראל היה אור במושבתם" בעוד למצרים היה חושך. כמו כן, יובן הפשט בדברי התורה "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו": מדוע היה חשוב לתורה לציין זאת, ומהי הסיבה שבכלל היינו מעלים בדעתנו שהכלבים יחרצו את לשונם?

המהות של גלות מצרים, שבאה לידי ביטוי גלוי במכת חושך, היא חשכה וקטנות המוחין - מעין 'מסך' המבדיל בין האדם לבין שכלו, ומונע ממנו להתבונן במצבו ובזהותו האמיתית. וזוהי הכוונה בכתוב "חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים": שהשתררה קטנות הדעת בכל שלושת הקווים והסגנונות - חסד, גבורה ותפארת (המקבילים לאבות אברהם, יצחק ויעקב). החושך היה כה עמוק, עד ש"לא ראו איש את אחיו" - האנשים לא חשו במעשי חבריהם ולא הבינו היכן הם עומדים, וממילא לא יכלו להוכיחם ולהשיבם לדרך הישר. כתוצאה מכך "לא קמו איש מתחתיו" - הם לא יכלו לקום, להתעלות ממדרגתם ולצאת ממצבם הקודם, אלא נותרו קפואים במקומם ללא שינוי או התקדמות.

לעומת זאת, "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" - לעם ישראל היה 'אור', כלומר יכולת לראות ולהכיר את עצמם, כולל את החסרונות והפגמים שבהם. כך, אף על פי שפיזית הם עדיין נותרו במקומם ("במושבותם"), הם היו מודעים למצבם וציפו בתקווה שה' יגאל אותם ויוציא אותם מהמצרים והמגבלות שלהם.

> וזהו ענין רשעי ישראל שמתו בג' ימי אפילה (שמות־רבה יד, ג), שגם עתה מתים ויורדין למדריגה תחתונה הנקראת מיתה, מחמת חשך ואפילה הנזכרים־לעיל, שאינו מכיר ערכו מחמת היצר הרע האומר שלום לך. מה שאין כן ישראל שיצאו מגלות הנזכרת־לעיל לא יחרץ כלב לשונו, שכבר ניצל ממנו, כמו־שכתוב (תהלים כב, כא) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, שהוא עמלק, שהיה אז ביטול הקליפות בליל יציאת מצרים, שאומרין הלל גמור, וכמו שכתוב בכתבים וקל־להבין. ובזה תבין וישמע יתרו, ששמע והבין כי הוא בחינת יתרו, לבקש יתרון, והרגיש חסרונו,

לכך בא ונכנע למשה בחינת הדעת, כי בלא דעת נפש לא טוב (משלי יט, ב), מה שאין כן כשיש לו דעת טובה נפשו, וקל־להבין.

וזו הכוונה שהרשעים מתו בשלושת ימי האפלה של מכת חושך: שבגלל ה'חשכות' וקטנות הדעת שהייתה להם, שלא 'הכירו' ושמו לב למעשים שהם עושים ולדרכיהם הרעות, ובכך הם 'ירדו' (מיתה היא גם מלשון ירידה) עד הדיוטה התחתונה, לשאול תחתיות ל"ע ר"ל.

בשונה מהמצרים, על ישראל שיצאו מהגלות נאמר "ולא יחרץ כלב לשונו" - היצר הרע (עמלק) המכונה 'כלב' ("מיד כלב יחידתי"), לא יכול היה אפילו לנבוח עליהם כיוון שנגאלו. כוחה של יציאת מצרים הוא כה גדול, עד שבכל שנה בליל הסדר נפעל מחדש ביטול אותן קליפות־כלבים; וזוהי הסיבה, כפי שמבאר האר"י הקדוש, שאנו אומרים הלל שלם בלילה זה.

בזה יובן מה ששאלנו בתחילה: מכיוון שיתרו הוא מלשון 'יתרון' - להתאוות ולבקש מותרות - ברגע שהבין שזהו חסרונו, הוא בא ונכנע למשה רבנו. משה רבנו מרמז ל'דעת' ולמכוונות הפנימית לשים לב מהם החיסרון והפגם שבנו, וזאת כדי 'להודיע' לנו עליהם וללמדנו בינה כיצד לתקן אותם.

וישמע יתרו
תולדות יעקב יוסף

"מה שמועה שמע ובא?"

וישמע יתרו (יח, א), מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י זבחים קטז, א). והוא תמוה, למה פרט אלו ב' דווקא מכל הנסים. ועוד מה יש יחוס לביאתו על ידי ב' דברים אלו דווקא. ועוד וכי התורה שנקרא תורת ה' תמימה הוא ספורי דברים, מה דהוי הוי.

יתרו – יתרון והתגברות החומר על הצורה

ונראה־לי, שהוא רמז מוסר לכל אדם ובכל זמן. דנודע שהאדם מורכב מחומר וצורה, שהיא הנשמה והגוף. והנה הנשמה תתלהב תמיד לידבק בקונה, רק סיבב החומר מפסיק הדביקות, ומתאווה גם לחומריים משגל ואכילה, שהיא גם כן צורך גבוה, לברר ניצוצין וכיוצא בזה, כי אם לזמנים ידועים יכול לגבור הצורה על החומר לידבק בו יתברך, בסוד והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), ונקרא קטנות וגדלות, וכמו ששמעתי ממורי בזה, סוד הצימצום שהוא מניה וביה, וסוד ג' רישין (זח"ג רפח.), ודברי פי חכם חן. ולפעמים מחמת עבירת האדם שנעשה מסך מבדיל בינו לבין קונו נוסף על הפסק המחיצה שמצד החומר, ונתגבר החומר על הצורה לבקש מותרות יתר על המדה ומשקל, שראוי לאדם להתקדש במותר לך, כמו שנאמר (ויקרא יט, ב) קדושים תהיו כי קדוש אני, ודרשו חז"ל (יבמות כ, א) קדש עצמך במותר לך, ולמנוע מן היתרון שזהו נקרא יתרו.

קריעת ים סוף ומלחמת עמלק

והנה להסיר ב' מונעים הנזכרים־לעיל הוא, א' קריעות ים סוף, וב' מלחמת עמלק - ויחלוש יהושע וגו' (שמות יז, יג). והוא, דכתב בספר עללות אפרים דף ל"ג (מאמר קיז) ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן (שמות מ, לה), דהיינו ששכן על משה עב וחשכת חומרו, שהי' חומרו מסך מבדיל בינו לבין אור שכלו, עד ויקרא אל משה שעשה לו דרך ומסלול לבוא בסוד ה'. כמו כן בים סוף קרע להם ים החכמה ועשה להם דרך ומסלול, ונפתחו להם צינורות החכמה וכו' עד

שנקרעו כל מימות שבעולם (מכילתא בשלח), כל ז' חכמות וכו', יעויין־שם.

והנה על ידי אור החכמה תוכל הנשמה לידבק בקונה, אחר שנעשה דרך ומסלול האמור, אך כאשר חנו ברפידים (שמות יז, א) שריפו ידים מדברי תורה (עיין סנהדרין קו, א), אז ויבא עמלק (שם יז, ח) שהוא היצר הרע, כמו־שכתב האלשיך (שמות יז, יד) טעם מלחמה מדור דור, שהוא היצר הרע שהוא הכרחי מצד הבחירה כמו היצר טוב יעויין־שם. ונסתם הדרך ומסלול הנזכר־לעיל, וכאשר יחלוש יהושע את עמלק חזר ונכנע החומר אל הצורה. ובזה יובן, וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וקל־להבין.

בין ישראל למצרים

ועל פי זה נבאר מכות חשך למצרים, ולישראל אור (שמות י, כב־כג). גם להבין מה זה שאמר (שמות יא, ז) לכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. מהיכי תיתי שיחרוץ. ונראה לי כי חשכת חומר היה מסך מבדיל בינו לבין אור שכלו, וזהו גלות מצרים ממש, שהיה חשך אפלה שלשת ימים, לכל ג' סוגי המין, כמו־שכתוב בזוהר וירא (קכ.) ויהי ביום השלישי (בראשית כב, ד), זה יעקב, שהוא ימין ושמאל ואמצע, ולא ראו איש את אחיו, שמצד מסך חשך ואפלה לא ראו והשגיחו איש את אחיו, היפך מה שצריך לראות את אחיו מצד ערבות ולהוכיחו, ולכך לא קמו איש מתחתיו לעלות ממדריגה למדריגה, כי דרך כסיל ישר בעיניו, וחכמים בעיניהם, מה שאין כן לכל אשר בשם ישראל יכונה היה אור במושבותם, גם שלא יוכל לעלות ממדריגה למדריגה והוא יושב במדריגה אחת, מכל מקום אור לו, שיודע ורואה נגעי עצמו וחסרונו ומצפה לישועה, והוא תועלת גדול לעצמו כנודע, היפך מי שאינו מכיר את עצמו, כמו שצוה חכם אחד לבנו שלא ידבק לאדם כי אם מי שמכיר ערך עצמו, יעויין־שם.

וזהו ענין רשעי ישראל שמתו בג' ימי אפילה (שמות־רבה יד, ג), שגם עתה מתים ויורדין למדריגה תחתונה הנקראת מיתה, מחמת חשך ואפילה הנזכרים־לעיל, שאינו מכיר ערכו מחמת היצר הרע האומר שלום לך. מה שאין כן ישראל שיצאו מגלות הנזכרת־לעיל לא יחרץ כלב לשונו, שכבר ניצל ממנו, כמו־שכתוב (תהלים כב, כא) הצילה מחרב נפשי מיד

כלב יחידתי, שהוא עמלק, שהיה אז ביטול הקליפות בליל יציאת מצרים, שאומרין הלל גמור, וכמו שכתוב בכתבים וקל־להבין. ובזה תבין וישמע יתרו, ששמע והבין כי הוא בחינת יתרו, לבקש יתרון, והרגיש חסרונו, לכך בא ונכנע למשה בחינת הדעת, כי בלא דעת נפש לא טוב (משלי יט, ב), מה שאין כן כשיש לו דעת טובה נפשו, וקל־להבין.



נקודה למחשבה:

עניינם של ימי השובבי"ם הקדושים הוא תיקון ברית קודש.

תיקון הברית מעבר לצד הפרטי של שמירת העניים והקדושה, הוא עניין מאד כללי בעבודת ה'.

בפנימיות, הפאנצ' הוא לשמור את הקשר שלי והברית שלי עם ה' בכל זמן ומקום שאליו הגעתי ותמיד לחשוב מה ה' רוצה או לא רוצה שאני אעשה פה.

אלא שגם אחרי שאני זוכה לשמור את הברית ולהתגבר על כל מיני רצונות נמוכים ולא לממש אותם, עדיין אינני רגוע.

בשביל מה ה' יתברך ברא אותי עם חיבור טבעי ופשוט לעולם הזה הגשמי והנמוך? למה הוא לא ברא אותי אלוקי וזהו? אולי יש בזה איזושהי כוונה אלוקית?

וכאן מגיעה הנקודה שבעצם כל רצון, אפילו רצון נמוך, נובע מכך שאור ה' המתגלה בדבר הנחשק קורא לי לתקן אותו ולקשר גם אותו אל ה', ובשביל זה ה' ברא אותי עם משיכה טבעית אל הדברים הגשמיים שעלי לתקן.

אז נכון שצריכים לעבוד בשלבים כדי להגיע לדיוק הזה, לכן יש הכנעה והבדלה לפני ההמתקה, אבל התכלית היא להגיע דרך קריעת ים החכמה ומלחמת עמלק אל ההמתקה של 'ידיעת' (מלשון חיבור) כל העולם אל ה' יתברך.